

بررسی توسعه گردشگری روستایی در بخش آسارا شهرستان کرج

دکتر اسماعیل قادری

استادیار گروه جغرافیا-دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران

دکتر عزت الله عزتی

دانشیار گروه جغرافیا-دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران

شکوفه حسین پور

دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی توریسم، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران

(عهدہ دار مکاتبات) Hosseinpour.sh@gmail.com

تاریخ پذیرش: ۸۹/۷/۲۴

تاریخ دریافت: ۸۸/۱۲/۱۵

چکیده:

گردشگری به عنوان یکی از مهمترین صنایع جهان در دهه های اخیر رشد سریعی در توسعه اقتصادی جهان داشته است. از زمانی که روستاها با شهرها ارتباط برقرار کردند و نیازهای فراغتی شکل گرفته در شهرها مستلزم محیط های طبیعی و دست نخورده شدند، گردشگری روستایی شکل گرفت.

گردشگری روستایی یکی از اجزای مهم صنعت گردشگری به شمار می آید و باعث شکوفایی و رشد اقتصادی روستاها می گردد. گردشگری روستایی با ایجاد فرصتی راهبردی سبب تنوع اقتصاد جوامع محلی، ایجاد فرصت های شغلی، افزایش سطح رفاه و افزایش درآمد در روستاها شده و باعث ثبات و استقرار جمعیت در روستاها و جلوگیری از مهاجرت های بی رویه، حفظ تعادل اکولوژیکی منابع طبیعی و حفظ ویژگی های فرهنگی روستا می شود. بر این اساس می توان گفت که یکی از بهترین راههای نجات روستاها از مشکلات اجتماعی و اقتصادی و زیست محیطی، توسعه گردشگری روستایی است. به همین منظور امروزه گردشگری روستایی مورد توجه اکثر مدیران ارشد گردشگری است.

بطور کلی در ایران و از جمله در بخش آسارا علیرغم برخورداری از جاذبه های متعدد، اقدامات مناسبی که بتواند موجبات توسعه نظام گردشگری و جلب رضایت گردشگران را فراهم آورد، صورت نگرفته است. بر این اساس، وضعیت منطقه مورد مطالعه از نظر شرایط مقصد و فرصت های موجود در مبدا مورد مطالعه قرار گرفت و طی آن اثبات گردید که بخش آسارا از جاذبه های بیشماری برای توسعه گردشگری برخوردار است ولی از عدم برنامه ریزی و در نتیجه ضعف امکاناتی در مراکز گردشگری موجود رنج می برد.

به همین منظور در این تحقیق سعی گردیده است برای غلبه بر مشکلات نظام گردشگری در بخش آسارا امکانات و موانع توسعه گردشگری آن شناسایی و راهکارهای مناسب ارائه گردد.

واژه های کلیدی: گردشگری روستایی، بخش آسارا، تکنیک سوات.

مقدمه

امروزه صنعت گردشگری بطور اعم و گردشگری روستایی بطور اخص یکی از شاخص های عمده ی اقتصاد ملی و بین المللی به حساب می آید. بنابراین گسترش این صنعت از جمله اولویت های برنامه های توسعه در کشور های در حال توسعه می باشد، و هدف آنها همانا کمک به جوامع محلی برای پیشبرد فعالیت ها و اهداف توسعه می باشد. بنابراین اولویت را به نیازمندی ها و ظرفیت های مردم محلی می دهد.

روستا ها و ساکنین آن از دو جهت با صنعت گردشگری در ارتباط هستند. یکی اینکه محیط روستایی به عنوان فضا ها و مکان بیلابقی محل مناسبی برای گذران اوقات فراغت گردشگران به شمار می آید و دیگر اینکه تولیدات آنها اعم از مواد خوراکی و صنایع دستی به گردشگران عرضه شده و از این طریق به اقتصاد معیشتی آنها کمک می کند. (رضوانی، ۱۳۸۷: ۹۲).

با توسعه راههای ارتباطی و گسترش وسایل حمل و نقل، امروزه روستاها از تحرک و پویایی بیشتری برای جذب گردشگرانی که انگیزه ی بیشتری برای پی بردن به شیوه ی معیشتی و آداب و رسوم و فرهنگ روستاییان را دارند فراهم می کند.

گردشگری روستایی خود زمینه را برای بالا بردن سطح آگاهی روستاییان از محیط خود و بها دادن به نقش روستا در اقتصاد ملی و ارزش گذاشتن به فرهنگ غنی آنها آماده می سازد که این مسئله توجه بیشتری برای استفاده ی بهینه از منابع بالقوه و بالفعل را در روستا فراهم می کند.

روش و بررسی تحقیق

این پژوهش از نوع تحقیقات " کاربردی " و روش بررسی آن " توصیفی - تحلیلی " است . در مرحله اول از طریق بررسی متون ، منابع و اسناد ، منابع اینترنتی و کتابخانه ای ، آرشیو ادارات و سازمانهای دخیل در گردشگری روستایی اطلاعات لازمه گردآوری شده است. سپس در مرحله ی بعد، از طریق کار میدانی و مراجعه به مناطق مختلف بخش، اطلاعات میدانی اخذ شده است.

تعریف و مفهوم گردشگری روستایی

گردشگری روستایی بخشی از بازار گردشگری و منبعی برای اشتغال و درآمد بوده و می توان آنرا ابزار مهمی برای توسعه اقتصادی - اجتماعی و اکولوژیکی (بوم شناختی) جوامع روستایی قلمداد کرد. در کشورهای بسیاری این امر با خط مشی های کشاورزی در ارتباط است و غالباً به عنوان راهبردی برای حفظ محیط زیست و فرهنگ سنتی روستایی ارتقا داده می شود (افتخاری و قادری، ۱۳۸۱: ۲۶).

در محیط های روستایی زندگی کاملاً ساده و بی آرایش است و عموماً در کشور ها، بهره برداری روستایی، ترکیبی از زندگی زراعی و دامپروری است که می تواند همپای درجه تمدن، رشد و توسعه یابد. با توسعه شبکه راهها و موتوریزه شدن جابجایی، امروزه روستاها از تحرک و پویایی بیشتری برخوردار بوده و در صورتی که در

مناطق کوهستانی و نواحی مساعد اقلیمی واقع شده باشند مکان مناسبی برای گذران اوقات فراغت جوامع شهری بحساب می آیند.

آپرمان می گوید: «گردشگری روستایی به فعالیتهای مزرعه و غیر مزرعه ای گفته می شود که در جوامع و نواحی روستایی انجام می شود. اما فعالیت های تفریحی بیرونی مانند پارک ها موضوعی و نواحی حیات وحش را شامل نمی شود.» (Oppermann, 1996 : 86).

و دات گردشگری روستایی را این گونه تعریف می کند. «فعالیتی چند وجهی که در محیطی خارج از شهر صورت می گیرد و به گردشگران ماهیت زندگی روستایی را نشان می دهد.» (Dot, 1994 : 12).

در یک جمع بندی از تعاریف ارائه شده، می توان تعریف زیر را برای گردشگری روستایی ارائه کرد: گردشگری روستایی شامل هر نوع فعالیت تفریحی و گذران اوقات فراغت است. با دریافت خدماتی از قبیل غذا، محل اقامت و محصولات محلی از ساکنان محلی در مکانی که از نظر قوانین و مقررات جاری کشور یا از نظر ماهیت اقتصادی و فرهنگی روستا محسوب می شود (افتخاری و قادری، ۱۳۸۱: ۲۷).

یافته های تحقیق

موقعیت و وسعت منطقه مورد مطالعه

شهرستان کرج به مرکزیت شهر کرج بزرگ، با وسعت حدود ۲۴۵۷ کیلومتر مربع، دومین شهرستان استان تهران محسوب می گردد. که با حدود ۱۳/۰۴ درصد مساحت استان و کمتر از ۰/۴ درصد از مساحت کل کشور را شامل می شود.

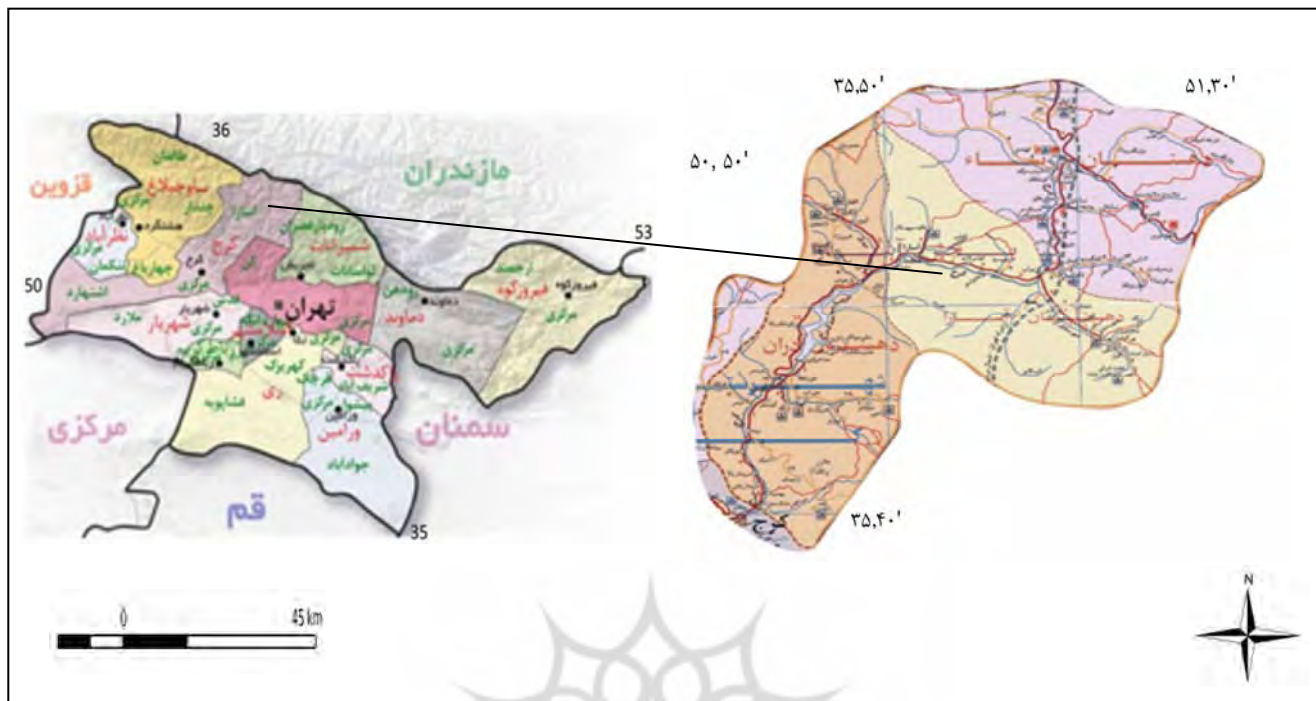
شهرستان کرج در بین طول جغرافیایی ۵۰ درجه و ۱۱ دقیقه تا ۵۱ درجه و ۲۹ دقیقه (طول شرقی از گرینویچ) و عرض جغرافیای ۳۵ درجه و ۳۱ دقیقه تا ۳۶ درجه و ۱۲ دقیقه (عرض شمالی از استوا) قرار دارد. و بلندترین قلهی این شهرستان به نام کوه ونتار به ارتفاع ۳۹۴۱ متر از سطح دریا در البرز مرکزی و در ۸ کیلومتری شمال آسارا واقع گردیده است.

از نظر حدود سیاسی، کرج از شمال به استان مازندران، از جنوب به شهرستان های زرندیه (مأمونیه) و شهریار، از جنوب غربی به شهرستان بوئین زهرا، از غرب به شهرستان ساوجبلاغ (هشتگرد) و شهرستان نظرآباد و از شرق به شهرستان های شمیرانات و تهران محدود است (اطلس گردشگری کرج، ۱۳۸۸: ۸).

بخش آسارا یکی از سه بخش شهرستان کرج که مرکز این بخش شهر آسارا است. این بخش شامل سه دهستان به نام های آدران، آسارا و نساء می باشد.

بخش آسارا حدود ۲۵۰۰ کیلومتر مربع وسعت دارد و ۸۰ کیلومتر از مسیر جاده کرج - چالوس در این بخش قرار گرفته است که یکی از محورهای مواصلاتی استان های تهران و مازندران و چند استان دیگر ایران به شمار می آید (www.fa.wikipedia.com).

طبق سرشماری عمومی نفوس و مسکن که در سال ۱۳۸۵ در منطقه به عمل آمده است، در بخش آسارا ۵۴۰۷ خانوار زندگی می‌کنند که جمعیتی معادل ۱۸۸۵۶ نفر را شامل می‌شوند (مرکز آمار ایران: ۱۳۸۵).

شکل شماره ۱: موقعیت جغرافیایی شهرستان کرج و بخش آسارا در استان تهران

قابلیت های گردشگری روستایی در بخش آسارا

ارتفاعات و کوهستان‌های دامنه جنوبی البرز در جاده کرج - چالوس از مناطق مهم و دارای جاذبه‌های طبیعی همراه با آب و هوای خوش و منحصر به فرد می‌باشد که در تمامی فصول سال پذیرای بی‌شماری از گردشگران ایرانی و خارجی که دوستداران طبیعت و ورزش‌های گوناگون اند می‌باشد.

پیست اسکی دیزین

پیست اسکی دیزین مهمترین پیست اسکی ایران و خاورمیانه می‌باشد و این پیست در فصل زمستان محل مناسبی برای اسکی بازان ایرانی و خارجی می‌باشد و مسابقات بین‌المللی نیز در آن انجام می‌شود. زمان مناسب جهت استفاده از پیست اسکی روی زمین از ۱۵ خرداد الی ۱۵ شهریور است. (در صورت ریزش برف بعد از تاریخ ۱۵ مهر نیز مورد بهره‌برداری قرار می‌گیرد).

آب و هوای بسیار مناسب زمستانی ($20^{\circ}\text{C} -$) با تعداد روزهای آفتابی زیاد و آب و هوای دلپذیر تابستانی ($20^{\circ}\text{C} +$) و امکانات فراوان و دسترسی مناسب دیزین را به یک دهکده گردشگری کم نظیر زمستانی و تابستانی در خاورمیانه تبدیل کرده است (زنده دل، حسن، ۱۳۸۶: ۶۴).

مدت زمان فصل اسکی در دیزین که بیشترین زمان را برای اسکی بازان در ایران فراهم آورده از اوایل آذرماه تا اواخر اردیبهشت ماه می‌باشد. (بیشترین تعداد گردشگران در فصل زمستان و روزهای آخر هفته پنج‌شنبه و جمعه است)

پیست اسکی خور

این پیست در جاده کرج - چالوس در منتهی الیه جاده روستایی خور در ابتدای روستا، بر دامنه کوه‌های بلند «گندم چال» قرار دارد که دارای پیست اسکی کوچکی مجهز به تله اسکی بشقابی است و همه ساله در فصل زمستان علاقمندان به اسکی و کوهنوردی را به سوی خود جلب می‌نماید، به طوری که تا پایان فروردین ماه می‌توانند از این پیست استفاده کنند (اطلس گردشگری شهرستان کرج، ۱۲، ۱۳۸۸).

بیلاقات در مناطق کوهستانی

از دیدگاه جغرافیای طبیعی بخش آسارا دارای یکی از مهمترین منابع تنوع گردشگری یعنی شرایط آب و هوایی است وجود آب و هوای سرد و کوهستانی در مناطق مرتفع و آب و هوای نوع کوهپایه‌ای در پایکوه‌ها باعث شده که این بخش به عنوان مقصدی برای تمام فصول سال شناخته شود که با توجه به تنوع اقلیمی و تنوع ناهمواری‌ها باعث تنوع فعالیت‌ها و جذابیت‌های گردشگری می‌شود. وجود این ارتفاعات باعث می‌گردد که کوهنوردان و کسانی که مایل هستند از ورزش‌های مربوط به کوه استفاده کنند به این منطقه سفر کنند و چند روزی را در آنجا سپری کنند. آب و هوای مناسب در فصل تابستان، چشم‌اندازهای زیبای مناظر باغات و زمین‌های زراعی باعث جذب جمعیت شهری خسته از فضاهای شهری - صنعتی به روستاهای این بخش شده است که تعطیلات خود را در روستاهای بیلاقی این منطقه گذران می‌کنند.

مکان‌های دیدنی بخش آسارا

در هر سرزمین و هر فرهنگی جلوه‌ها و عناصر منحصر بفردی به چشم می‌خورد که برای مردم سرزمین‌ها و فرهنگ‌های دیگر تازگی دارد و همین عناصر منحصر بفرد است که بهانه‌ای می‌شود برای تحقق فعالیت گردشگری. این عناصر که آن‌ها را به نام «جاذبه‌های گردشگری» می‌شناسیم (غلامی، ۱۳۸۴: ۶۷) در دو دسته کلی جاذبه‌های طبیعی و جاذبه‌های انسانی (فرهنگی) قرار می‌گیرند.

الف - جاذبه‌ها و چشم‌اندازهای طبیعی

مهمترین جاذبه‌های طبیعی بخش آسارا عبارتند از:

غار یخ مراد

غار یخ مراد در جاده کرج - چالوس در روستای کهنه ده و در دامنه شمالی دره‌ای عمیق و منتهی به روستای آزاد بر واقع شده است این غار از جمله غارهای دیدنی و با ارزش است که مورد توجه علاقه‌مندان به شگفتی‌های

طبیعت می‌باشد و به عنوان یکی از زیباترین غارهای استان تهران است که در آثار ملی ایران ثبت شده است. از پدیده‌های طبیعی و بسیار جذاب غار یخ مراد این است که در همه فصول سال، قندیل‌هایی یخ فراوانی در دهلیزهای مختلف غار قرار دارد که ارتفاع بعضی از آن‌ها به ۲ متر می‌رسد. مناسب‌ترین زمان برای دیدار از این غار در اسفند و فروردین ماه، به خصوص در فصل بهار است، زیرا در این فصل آب‌های ناشی از بارندگی قطره قطره در داخل غار تبدیل به قندیل‌های بسیار دیدنی و زیبا می‌شود (کرج در آئینه ی میراث فرهنگی و گردشگری، ۱۳۸۷: ۱۰).

دریاچه سد امیرکبیر

این سد بر روی رودخانه کرج که یکی از رودهای مهم استان تهران در شهرستان کرج می‌باشد که در تنگه واریان احداث شده است. این دریاچه چشم انداز بسیار زیبایی دارد که علاقمندان به گردشگری در طبیعت می‌توانند از طبیعت زیبا و فرح انگیز اطراف دریاچه، همراه با باغ‌ها و پوشش گیاهی با مناظر زیبایش لذت ببرند. این دریاچه محل انجام بسیاری از ورزش‌های آبی از جمله: ماهیگیری، شنا، قایقرانی (موتوری - پایی) و اسکی روی آب می‌باشد که خصوصاً در فصل تابستان دوستداران ورزش را نیز به سوی خود جذب می‌نماید (اطلس گردشگری شهرستان کرج، ۱۳۸۸: ۱۶).

جاذبه‌های طبیعی دیگری از جمله آبشارهای خور، هفت چشمه، ورزان، نوجان و کل‌ها و چشمه‌های گل‌گیله شهرستانک و قلّه‌های کهار، کرچون، آزاد برکوه و سوتک و روستای واریان در دل این بخش پرجاذبه برای گردشگری قرار گرفته است (کرج در آئینه ی میراث فرهنگی و گردشگری، ۱۳۸۷: ۱۱).

منبع: www.mehrnews.com

شکل شماره ۲: غار یخ مراد

منبع: www.fa.wikipedia.org

شکل شماره ۳: دریاچه سد امیر کبیر

ب- جاذبه های انسانی (فرهنگی)

برج آرامگاهی میدانک

برج آرامگاهی میدانک یا برج تهمنه به عنوان یکی از آثار ملی از مهمترین آثار تاریخی آسارا کرج است که در روستای میدانک واقع شده و قدمت آن به دوره تیموری بازمی‌گردد. فضای داخلی برج دارای پلان مربع شکل است که چهار قوس عقب نشسته آن در هر ضلع، پلان چلیپایی را در ذهن تداعی می‌کند. پوشش برج به صورت گنبدی دو پوش (مخروطی، رک) بوده که در حال حاضر، پوشش بیرونی از بین رفته و تنها پوشش زیرین باقی مانده است (همان منبع: ۷).

کاخ شهرستانک

عمارت بیلاقی شهرستانک به عنوان یک اثر ملی در جاده کرج - چالوس و در چهار کیلومتری شرقی روستای شهرستانک در یک منظرگاه طبیعی بسیار زیبا از دامنه کوه گل گیله ساخته شده است. این کاخ به دوره قاجاریه باز می‌گردد و از کاخ هایی به شمار می‌آید که شاهان قاجار برای گریز از گرمای طاقت فرسای تهران در فصل تابستان در مناطق خوش آب و هوا برای خود بنا می‌کردند (www.khabarfarsi.com).

کاخ رضاشاهی گچسر

این کاخ در روستای گچسر درون دره ای جای گرفته است که خانه‌های کهنسال روستایی آن با شیروانی و اشکوبه و با ایوانچه‌های دلپسند، چشم اندازی زیبا را به وجود آورده است. کاخ گچسر با گچبری‌ها و شومینه‌های زیبا تزئین شده، سقف آن بیش از ۳ متر ارتفاع دارد و پنجره‌های بلند آن چشم‌انداز زیبایی را به وجود آورده‌اند. از دیگر جاذبه‌های تاریخی این بخش، کاروانسرای ناصرالدین شاه در کندوان، پل ناصرالدین شاه در پیچ سرهنگ، قلعه دختر (جنب تونل کسب در ابتدای راه روستایی کسبل)، سنگ نبشته آب در گردنه عسلک و قلعه سلسله زرتشت در ارتفاعات سیجان، چاران و روستای واریان و ... نیز در دل این بخش پرجاذبه قرار گرفته است. جاذبه‌های گردشگری مذهبی این بخش شامل امامزاده‌ها و بقاع متبرکه می‌شود. دوازده بقعه متبرکه در بخش آسارای کرج قرار دارد که این بقاع عبارتند از:

مرقد امامزادگان عبدالله و طاهر، مرقد امامزاده جعفر، امامزاده سلیمان، مرقد امامزاده ابراهیم، مرقد امامزاده حسین و مرقد امامزاده ابراهیم سپهسالار و ... از بین همه امامزاده‌های یاد شده، تنها آستان امامزاده ابراهیم سپهسالار (ع) زائرسرا دارد که این زائرسرا شامل ۱۰ اتاق ۱۶ متری است. رودخانه‌ای به موازات جاده، مکمل زیبایی‌های گردشگری بخش آسارا و در نهایت، چیزی که همه زیبایی‌های گردشگری آسارا در زمینه‌های تاریخی، مذهبی و طبیعی را کامل می‌کند، وجود رودخانه کرج به موازات جاده چالوس است که این امر، صحنه‌ای بی‌بدیل را به وجود آورده و زیبایی‌های گردشگری منطقه را دوچندان می‌کند. (همان منبع)

عوامل مؤثر در توسعه گردشگری

رونق گردشگری در هر منطقه در گرو فراهم آمدن شرایط مناسب در دو قطب جغرافیایی و مراکز سکونتی است، مقصد (عرضه‌کننده امکانات گردشگری) و مبدأ (عرضه‌کننده تقاضاکنندگان گردشگری).

به‌منظور فراهم آمدن شرایط مناسب تحقق موارد زیر ضروری است:

الف) در قطب عرضه‌کننده امکانات گردشگری (مقصد ها)

- وجود جاذبه‌های گردشگری شامل جاذبه‌های طبیعی، آثار تاریخی و انسان ساخت‌ها؛
- وجود زیرساخت‌های مناسب شامل راه‌ها و آب و برق، تلفن و سیستم فاضلاب مناسب؛
- وجود عناصر خدماتی برای گردشگران شامل هتل‌ها و مراکز اقامتی مختلف، آژانس‌های خدماتی گردشگری و کلیه مؤسسات و مراکز ارائه‌کننده به گردشگران؛

- تبلیغات مناسب و معرفی شایسته امکانات و جاذبه‌های گردشگری؛

- سیاستگذاری مناسب و سیستم اداری کارآمد.

ب) در قطب عرضه‌کننده تقاضایان گردشگری (مولد گردشگری)

- بالا رفتن سطح درآمد و پس‌انداز مردم و فراهم شدن تسهیلات مالی جهت گردشگری؛
 - بالا رفتن سطح آگاهی مردم و ارتقای فرهنگ گردشگری و سیاست؛
 - وجود مراکز ارائه‌کننده خدمات گردشگری (آژانس‌های گردشگری)؛
 - وجود سیستم حمل‌ونقل مناسب در مبدأ.
- نتیجه اینکه رونق گردشگری مرهون تحقق این شرایط متقابل و دوطرفه است و گرنه هیچکدام دارای شرایط کامل نخواهند بود (دهستانی، ۱۳۸۳: ۳۱).

ارزیابی منطقه به منظور بررسی امکانات توسعه گردشگری روستایی

شرایط داخلی مناسب

منظور از شرایط داخلی، قابلیت‌ها و پتانسیل‌هایی است که جاذبه‌های گردشگری (طبیعی یا فرهنگی) در یک مقصد ایجاد می‌نمایند. (شرایط بالقوه) این جاذبه‌ها مهمترین فاکتورهایی هستند که اقتصادی بودن یا نبودن سرمایه‌گذاری برای گردشگری در یک مقصد را تعیین می‌کنند. این شرایط در بخش آسارا عبارتند از:

۱. شرایط طبیعی

۱-۱ آب و هوای بخش آسارا و تأثیر آن بر گردشگری

یکی از فاکتورهای طبیعی مهم که می‌تواند نقش جاذبه یا دافعه در مقصدهای گردشگری را داشته باشد، شرایط آب و هوایی است. این شرایط به ویژه در فصل‌های گردشگری از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. مطالعات انجام شده بخش آسارا در ماه‌های تیر تا شهریور که فصل‌های گردشگری تابستانی آن نیز می‌باشد، از شرایط آب و هوایی مطلوبی برخوردار است.

۱-۲ جاذبه‌های متنوع طبیعی

همانطور که پیشتر مطرح شد، جاذبه های طبیعی موقعیت متمیزی برای این منطقه در جهت توسعه گردشگری فراهم می آورند که در بیشتر موارد وجود حتی یکی از این جاذبه ها می تواند امکان توسعه گردشگری برای یک مقصد را فراهم آورد. بنابراین، برخورداری آسارا از همه آنها موقعیت متمیزی از این جهت فراهم می کند.

۲. جاذبه های فرهنگی

این دسته از جاذبه های بخش آسارا به دو دسته اند: بقعه ها و امکان مذهبی و آثار تاریخی که در صفحات قبل به آنها اشاره شد.

این دسته از جاذبه های فرهنگی در این بخش می تواند علاقه مندان مخصوص به خود که در جهت بهره برداری با هدف گردشگری فرهنگی - مذهبی دارند را به خود جلب کند که در صورت سرمایه گذاری و انجام اقدامات برنامه ریزی شده می تواند محل تفریح مناسبی برای گردشگران گذری و غیر از آن باشد.

شرایط مبدأ (بیرونی)

جهت استقبال از جاذبه های موجود در یک مقصد و سرمایه گذاری در آن در راستای توسعه گردشگری وجود شرایطی خاص در قطب های عرضه کننده گردشگر ضرورت دارد.

اکنون باید دید که قطب های عرضه کننده گردشگر به بخش آسارا از چه شرایطی در این زمینه ها برخوردارند.

۱. بالا رفتن سطح درآمد و پس انداز مردم

پیدایش کلانشهر تهران، رشد اقتصادی آن و سایر شهرهای بزرگ مجاور و بالا رفتن سطح زندگی ساکنان آنها، تأمین اولین شرط لازم برای عرضه گردشگر به عنوان قطب های عرضه کننده گردشگر را ثابت می کند. رشد اقتصادی تهران و موقعیت بخش آسارا (محل گذرگاهی به شهرهای شمالی) موقعیت ویژه ای برای این بخش ایجاد کرده است.

۲. سیستم حمل و نقل

سیستم حمل و نقل بخش آسارا تک بعدی و جاده ای می باشد که برای این بخش با جاذبه های گردشگری طبیعی و فرهنگی یک نقطه ضعف قلمداد می شود.

جاده کرج - چالوس علی رغم کوهستانی بودنش با توجه به اقدامات انجام شده از طرف راهداری تهران از وضعیت نسبتاً مطلوبی برخوردار می باشد. البته با توجه به حجم ترافیکی آن در تعطیلات سالانه و آخر هفته، تدابیری جهت رفع این معضل در این جاده اعمال می شود. (در آخرین روز تعطیلات جاده از سمت چالوس به طرف کرج یکطرفه می شود).

هرچند که آزاد راه تهران - شمال که یکی از بزرگترین پروژه های ملی راه سازی کشور است هنوز به اتمام نرسیده ولی تسریع در احداث این آزادراه جهت کاهش سطح ترافیک منطقه علی الخصوص در فصل تابستان و تعطیلات مؤثر می باشد.

این شرایط و توسعه ی سیستم حمل و نقل کشور در این منطقه شرط دوم مورد نیاز برای عرضه گردشگر به این منطقه را برقرار می سازد.

۳. بالا رفتن سطح آگاهی مردم و ارتقای فرهنگ گردشگری در آنها

افزایش سفر و گردشگری در کشور حکایت از آن دارند که فرهنگ گردشگری در کشور رشد یافته است خالی شدن شهر تهران حتی در تعطیلات کوتاه مدت این موضوع را تأیید می کند.

۴. مرکز ارائه کننده خدمات گردشگری

قضاوت در مورد مراکز ارائه کننده خدمات گردشگری در قطب های عرضه کننده گردشگری نیازمند مطالعه می باشد ولی با توجه به افزایش مالکیت شخصی اتومبیل در کشور و افزایش سفر با وسایل نقلیه شخصی می توان ادعا کرد حتی نبود این مراکز نمی تواند نقش بازدارنده مهمی برای گردشگران باشد. مطالعات میدانی انجام شده در این منطقه نشان می دهد که ۱۰۰ درصد گردشگران با وسیله نقلیه شخصی به این منطقه آمده اند.

۵. وجود تعطیلات (پایان هفته و سالانه و...) و اوقات فراغت برای مردم

در شرایط کنونی در ایران، به ویژه در شهر تهران، حتی دارندگان مشاغل آزاد از تعطیلات آخر هفته برای سفر تفریح استفاده می نمایند. بنابراین دست کم به نزدیک ترین منطقه یا شهر مسافرت می کنند که در این زمینه نقش بخش آسارا منطقه فی مابین را ایفا می کند و تعداد زیادی از گردشگران را از داخل استان تهران به سوی این منطقه می کشاند.

از آنجایی که گردشگران معمولاً به مقصدهایی مسافرت می نمایند که به دلیل داشتن جاذبه های فراوان بتواند در آنها انگیزه سفر ایجاد کرده و خاطرات خوش و متنوعی برای آنها به جای بگذارند. بنابراین شرایط موجود در مقصدها، به ویژه انواع جاذبه ها از اولویت بیشتری برخوردارند. مطالعات انجام شده نشان می دهد که وجود جاذبه های گردشگری در یک مقصد مهمترین و مؤثرترین عامل در جذب گردشگران به آن می باشند و دلالت بر توان بالقوه آن مقصد در تبدیل شدن به یک مرکز گردشگری را دارند، البته هرچه این جاذبه ها از تنوع بیشتری برخوردار باشند. این قابلیت ها افزایش می یابد و در صورت تأمین سایر عناصر تشکیل دهنده، گردشگری می تواند به فعلیت تبدیل شود.

از مجموع مطالب بالا می توان دریافت که دو شرط یا عامل اساسی لازم (جاذبه ها در مقصد و شرایط لازم بیرونی در مبدأ) برای تبدیل شدن این بخش به یکی از مراکز گردشگری مجاور شهر تهران فراهم هستند.

تجزیه و تحلیل سوات در جهت توسعه نظام گردشگری در بخش آسارا

تحلیل سوات به منظور شناسایی عوامل درونی و بیرونی مؤثر بر توسعه یک منطقه مورد استفاده قرار می گیرد و در حقیقت ابزاری برای تحلیل وضعیت منطقه یا سازمان و ارائه راهبردهای مناسب برای تقویت نقاط قوت منطقه، استفاده بهینه از فرصت ها و مقابله با نقاط ضعف و تهدیدها برای رسیدن به هدف توسعه می باشد (مهدوی، ۱۳۸۲: ۱۲۷). که در این تحقیق نیز برای حل مشکلات گردشگری منطقه و استفاده بهینه از فرصت ها و نقاط قوت آن به کار گرفته می شود.

عوامل داخلی مؤثر بر گردشگری بخش آسارا با استفاده از تحلیل سوات

هدف این مرحله سنجش محیط داخلی بخش آسارا از نظر نقاط قوت و ضعف نظام گردشگری آن است که ناشی از پتانسیل‌های موجود می‌باشد.

جدول شماره ۱- تکنیک سوات

<p>نقاط ضعف (W)</p> <ul style="list-style-type: none"> - حادثه‌خیز بودن جاده بهنگام بارش برف - آماده به کار نشدن هتل گاجره - بالا بودن مزیت اقامت در هتل‌ها - کمبود امکانات تفریحی کودکان، نوجوانان در روستا - عدم وجود تبلیغات لازم جهت ساماندهی گردشگران - فقدان پارکینگ‌ها جهت اتومبیل‌ها در حاشیه جاده - عدم وجود آمار تعداد گردشگران و مدت اقامت آنها جهت ساماندهی گردشگری - پایین بودن کیفیت غذاها در رستوران و مراکز بین‌راهی - ایجاد آلودگی خودروها در منطقه - تخریب فرهنگ بومی روستا و تغییر بافت اجتماعی و سنتی روستا 	<p>نقاط قوت (S)</p> <ul style="list-style-type: none"> - وجود پیست اسکی در منطقه - وجود رودخانه کرج در مسیر جاده کرج - چالوس - اعتدال هوا و بیلابقی بودن منطقه - وجود باغات و فضای سبز - وجود جاده ارتباطی آسفالتی بین روستاها - وجود تأسیسات اقامتی و پذیرایی مانند هتل و... - وجود مربیان اسکی جهت آموزش به علاقه‌مندان - نزدیکی به شهر تهران و بازار مصرف - وجود مراکز متعدد گردشگری برای جذب گردشگری - وجود خدمات زیربنایی مثل آب لوله کشی 	<p>محیط داخلی</p> <p>محیط خارجی</p>
<p>استراتژی (WO)</p> <ul style="list-style-type: none"> - جلوگیری از گسترش ساخت و ساز در حریم رودخانه - اعمال قوانین جهت کاهش نقش واسطه‌ها و دلالت - جلوگیری از تصرف فضاها توسط افراد متمول 	<p>استراتژی‌ها (SO)</p> <ul style="list-style-type: none"> - معرفی جاذبه‌های فرهنگی و طبیعی به بازدیدکنندگان برای کاهش اثرات زیست‌محیطی - تلاش جهت بهبود شرایط پذیرایی و اقامت ارزان - ایجاد مراکز تفریحی و اردوگاه‌ها (کمپینگ) و سایر امکانات در منطقه - تجهیز پیست اسکی و افزایش اعتبار آن 	<p>فرصت‌ها (O)</p> <ul style="list-style-type: none"> - افزایش تمایل و تقاضای شهروندان کلانشهر تهران و کرج جهت گذران اوقات فراغت در محیط‌های سرسبز و خوش آب و هوا - فاصله اندک روستاها به شهر کرج و تهران - علاقه مندی روزافزون جوانان شهری به ورزش‌های زمستانی از جمله اسکی و تمایل به یادگیری آن - مرفه بودن استفاده‌کنندگان از پیست و مراکز اقامتی - وجود خدمات حمل و نقل
<p>استراتژی‌ها (WT)</p> <ul style="list-style-type: none"> - برنامه‌ریزی جهت ارتقای فرهنگ زیست‌محیطی - نصب تابلوهای هشداردهنده در کنار منابع آب - آگاه کردن مردم محلی از فواید گردشگری محلی - آموزش مردم محلی برای استفاده از سنت‌های محلی 	<p>استراتژی‌ها (ST)</p> <ul style="list-style-type: none"> - استاندارد کردن و بهبود خدمات جهت افزایش مراجعات - آموزش به جوانان روستایی و به خدمت گرفتن آنان در مشاغل اداری - متنوع‌سازی کالاهای فعلی - ایجاد تسهیلاتی برای مردم محلی تا با فروش مواد غذایی و... کسب درآمد کنند - ایجاد انواع پارک‌ها و فضاهای ورزشی برای سرگرمی و تفریح جوانان روستا 	<p>تهدیدها (T)</p> <ul style="list-style-type: none"> - تردد و ترافیک جاده کرج - چالوس در ایام تعطیلات - روند به رشد افزایش قیمت زمین در منطقه - افزایش ساخت و ساز ویلاها و مراکز خدمات پذیرایی که موجب نابودی باغات می‌شود - افزایش نزاع بین بومیان و گردشگران

منبع: از پایان نامه کارشناسی ارشد، تحت عنوان توسعه گردشگری در دامنه‌های جنوبی البرز (مطالعه موردی بخش آسارا شهرستان کرج)، به راهنمایی دکتر قادری

همانطور که جدول صفحه قبل نشان می‌دهد در بخش آسارا ۱۵ مزیت و ۱۴ محدودیت وجود دارد. البته باید توجه داشت که بیشتر محدودیت‌ها ناشی از عملکردها در داخل و بیرون از بخش و ضعف قوانین می‌باشند و خود بخش آسارا از نظر دارا بودنِ مهمترین و اساسی‌ترین عضو لازم برای توسعه یک مقصد گردشگری، یعنی جاذبه‌ها و موقعیت مواصلاتی، از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. ولی می‌توان گفت با تغییر در روند عملکردها و ارائه راهبردهای مناسب نه تنها می‌توان در جهت رفع آسیب‌های احتمالی اقدام نمود بلکه پیش‌بینی می‌شود بخش آسارا را می‌توان به یکی از کانون‌های گردشگری استان تهران تبدیل نمود.

نتیجه‌گیری

در شرحی که گذشت، دانستیم که مهمترین قابلیت لازم برای تبدیل شدن یک مقصد به قطب گردشگری، وجود جاذبه‌های مهیا در مقصد برای ایجاد انگیزه در گردشگران مبدأ و مبدأهای گردشگری برخوردار از شرایط لازم برای تولید گردشگر می‌باشند. از آنجا که بخش آسارا از جاذبه‌های متنوعی برخوردار است، می‌توان نتیجه گرفت که در صورت تدارک سایر عناصر تشکیل دهنده گردشگری این بخش می‌تواند به یکی از مراکز گردشگری شهرستان کرج و حتی استان تهران تبدیل شود.

امروزه نیز موقعیت مجاورتی با تهران، ویژگی‌های بیلابقی روستاهای بخش آسارا، رشد نیازهای فراغتی طبقه پردرآمد و متوسط در تهران، دسترسی به اتومبیل شخصی، گسترش امکانات ارتباطی و تسهیلاتی زیربنایی ایجاد شده در منطقه از عوامل مهم توسعه گردشگری روستایی در منطقه می‌باشد.

در مجموع می‌توان گفت توسعه گردشگری روستایی به ویژه در نواحی سنتی، نیازمند تحلیل امکان‌سنجی واقع‌گرایانه مدل‌سازی براساس شرایط محلی، انتخاب دقیق مکان‌ها و برنامه‌ریزی تسهیلات با همکاری نزدیک روستاییان مشارکت درونی آن‌ها در زمینه توسعه و مدیریت و بازاریابی مؤثر است. اثرات اجتماعی و اقتصادی و زیست محیطی باید به طور مداوم مورد نظارت قرار گیرد و هر تغییر ضروری در آن اعمال شود (رضوانی، ۱۳۸۷: ۲۰۹).

در هر حال نباید اهمیت گردشگری روستایی را نادیده گرفت، زیرا گردشگری علاوه بر اینکه منجر به منافع اقتصادی می‌گردد در صورت برنامه‌ریزی جهت توسعه قادر است باعث ارتقاء سطح زندگی، رفاه عمومی مردم محلی، عدالت اجتماعی در منطقه مورد نظر می‌گردد. البته موفقیت گردشگری روستایی مرهون محیط زیست سالم روستاست پس لازم است تمام نیازهای مختلف روستا به طور صحیح اداره شود و بین آنها تعادل برقرار گردد.

ارائه راهبردها و پیشنهادات

این راهبرد ها به منظور مقابله با ضعف‌های درونی و تهدیدهای بیرونی ارائه می‌گردد:

- ۱) تنوع بخشی به مراکز گردشگری بخش آسارا از طریق توسعه مراکز مستعد؛
- ۲) تنوع بخشی به مراکز اقامتی بخش آسارا در جهت جوابگویی به گردشگران با توانهای اقتصادی مختلف، در این راستا می‌توان ایجاد کمپینگ را توصیه نمود؛
- ۳) ایجاد مراکز تفریحی متنوع برای جذب گردشگران بیشتر از تهران؛

- ۴) تسریع در پایان کار آزاد راه تهران - شمال ؛
- ۵) آموزش مردم محلی برای حفاظت از سنت‌ها و فرهنگ‌های محلی بدون برخورد منفی و درگیری با گردشگران ؛
- ۶) اعمال مقرراتی در مورد لزوم احداث پارکینگ (در حاشیه جاده) ؛
- ۷) برنامه‌ریزی اساسی جهت ارتقاء فرهنگ زیست محیطی از سطوح پایین ؛
- ۸) آگاه کردن مردم محلی از فواید گردشگری در منطقه و نقشی که گردشگری در ایجاد اشتغال و افزایش درآمد برای ساکنین روستا دارد ؛
- ۹) آموزش برای افزایش سطح علم و تخصص اهالی بومی در درک اهمیت سنن و ویژگی های زیست و بهره برداری در کوهستان و همراه با آن افزایش اشتغال مردم، برای پیش گیری از مهاجرت به شهر؛
- ۱۰) جهت استفاده از چشم انداز های دریاچه سد امیر کبیر و قایقرانی در این دریاچه، در اطراف این منطقه احداث مکانی برای پذیرایی گردشگران و پارکینگ هایی جهت توقف اتومبیل های یکروزه یا گذری که قصد سفر به شهر های شمالی دارند ، در نظر بگیرند.
- جای دارد پیشنهادات فوق مورد توجه سازمانهای مسئول قرار گیرد تا زیر ساختهای لازم جهت جذب گردشگری داخلی فراهم آید و با توسعه صنعت گردشگری روستایی افراد بومی نیز از منافع آن بهره مند گردند.

منابع

۱. افتخاری، رکن الدین، قادری، اسماعیل، تابستان (۱۳۸۱): نقش گردشگری روستایی در توسعه روستایی ، فصلنامه مدرس، دوره ۶، شماره ۲، دانشگاه تربیت مدرس
۲. اطلس گردشگری شهر و شهرستان کرج، زمستان (۱۳۸۷): ناشر واحد پژوهش و تالیف زیر نظر سعید بختیاری، تهران، موسسه جغرافیایی و کارتوگرافی گیتاشناسی
۳. حسین پور، شکوفه، (۱۳۸۸)، توسعه گردشگری در دامنه های جنوبی البرز، مطالعه موردی بخش آسارا، شهرستان کرج، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد واحد علوم تحقیقات
۴. دهستانی، بهبود، (۱۳۸۳): برنامه ریزی کالبدی گردشگری، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس
۵. رضوانی، محمد رضا، (۱۳۸۷): توسعه گردشگری روستایی با رویکرد گردشگری پایدار، موسسه انتشارات دانشگاه تهران
۶. زنده دل، حسن و دستیاران، (۱۳۸۶)، راهنمای گردشگری روستا های ایران، سازمان جهانگردی و ایرانگردی ، تهران
۷. غلامی، مسعود، (۱۳۸۳-۱۳۸۴)، بررسی و ارزیابی عوامل مؤثر بر صنعت جهانگردی در ایران، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد واحد علوم تحقیقات
۸. کرج در آینه میراث فرهنگی و گردشگری، (زمستان ۱۳۸۷)، ناشر روابط عمومی سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان تهران زیر نظر مسعود اکبری، موسسه فرهنگی هنری نگاران شرق

۹. مرکز آمار ایران، (۱۳۸۵): سرشماری عمومی نفوس و مسکن، شهرستان کرج
۱۰. مهدوی، داوود، (۱۳۸۲): نقش توریسم در توسعه نواحی روستایی پیرامون شهرها و ارائه ی مدل استراتژیک (نمونه ی موردی روستای لواسان کوچک)، پایان نامه کارشناسی ارشد، جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، تهران، دانشگاه تربیت مدرس

11. www.fa.wikipedia.com
12. www.khabarfarsi.com
13. Dot, (1994): National Rural Tourism strategy, commonwealth Department of Tourism, Canberra.
14. Opperman, M., (1996): Rural Tourism in southern Germany, annals of Tourism research, vol. 23 Num 1, Pergamon Press, USA.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی